

STOPJEŽ – desetletje pozneje

Besedilo: Marjana Hönigsfeld Adamič Ilustracije: Lila Prap

STOPJEŽ smo na LUTRI, Inštitutu za ohranjanje naravne dediščine, v naglici poimenovali projekt Promet in živali in ga leta 2011 prijavi na razpis švicarskega Sklada za nevladne organizacije. Uspeli smo. Projekt, ki je trajal leto in pol, je postal prepoznaven po akronimu in predvsem po logotipu, ki ga je v svojem značilnem slogu narisala naša svetovno znana ilustratorica Lila Prap. Po dobrem desetletju boste tu in tam še srečali koga, ki bo nosil sprano črno majico z logotipom, na katerem je jež in rdeč napis: *Na cesti nisi sam. Na cesti smo tudi živali.*

Tako majice kot zgibanka (leporelo) in avtomobilska nalepka STOPJEŽ imajo črno ozadje – z razlogom. Črna je namreč statistika smrti živali, ki so končale pod avtomobilskimi kolesi. Za večje vrste živali in predvsem tiste, ki jih prištevamo med divjad, so približne številke znane – vsaj za primere, ki jih vozniki prijavijo policiji in potem zavarovalnici, ker se takšno »srečanje« običajno konča s škodo na pločevini. Za življenje ranjene, poškodovane živali, ki v smrtnem strahu čaka na odrešitev, ima le malokdo toliko usmiljenja kot za pločevino. Vozniki večinoma svojo jezo stresajo na nemočno žival, čeprav ni žival povozila avtomobila, temveč je avto povozil njo ... Takšne so, žal, naše terenske izkušnje.

Še slabše se godi manjšim živalim. Po usodnem srečanju z vozilom navadno neopazene in do nerazpoznavnosti izmaličene obležijo v kakem obcestnem jarku; na vozišču se krvavi madež zelo hitro spe-re, avtomobilske gume pa trupelca v nekaj urah spremenijo v dvodimenzionalen plakat. Ker voznikom ne povzročijo škode, število majhnih povoženih živali, tudi ptičev, ne najde poti v statistiko, temveč ostanejo spregledane. Njihove naravne

Število in odstotni deleži povoženih živali po podatkih, zbranih na Inštitutu LUTRA v časovnem obdobju med 2011 in 2017.

Sesalci	502	52,68 %
Ptice	367	38,51 %
Dvoživke	47	4,93 %
Plazilci	28	2,94 %
Ostalo	9	0,94%
Skupaj	953	100 %

populacije nezadržno upadajo, z njimi pa tudi biodiverzitetna naše dežele. Prav tem vrstam je bil namenjen projekt STOPJEŽ z ježem kot simbolno vrsto, ki jo najpogosteje srečujemo na cestah, a vendarle vsako leto manj. Ne zato, ker bi vozniki bolj pozorno spremljali vožnjo, temveč zato, ker je teh živali v našem okolju vse manj.

Ste že slišali, da bi kakšno cesto razkopali, razrušili in cestno zemljišče vrnili v prvotno stanje? Kje neki! Raje zgradimo še eno, dve ali pa še obvoznico zraven. Zato se Slovenija ponaša z najgostejšo cestno mrežo v Evropi. Tudi število avtomobilov narašča in avtomobilski promet je vse gostejši. Trajnostna mobilnost je le politična in pogosto pridobitniška floskula. Zato ni presenečenje, da na slovenskih cestah vsako leto pod kolesi konča za celo nogometno igrišče srnjadi, če bi vsaki živali namenili samo po en kvadratni meter!

Živalim na cestah smo namenili posebno spletno stran <https://stopjez.lutra.si>, ki desetletje po projektu še deluje. Za nadaljevanje prizadevanj, začetih v projektu, kljub velikemu trudu, da bi pridobili sfinancerje (npr. zavarovalnice ali zastopnike dragih avtomobilskih znamk), ni bilo posluha. V aplikaciji se je ob pomoči ozaveščenih voznikov od začetka projekta do leta 2017 nabralo skoraj 1.000 podatkov o povoženih živalih; od tega

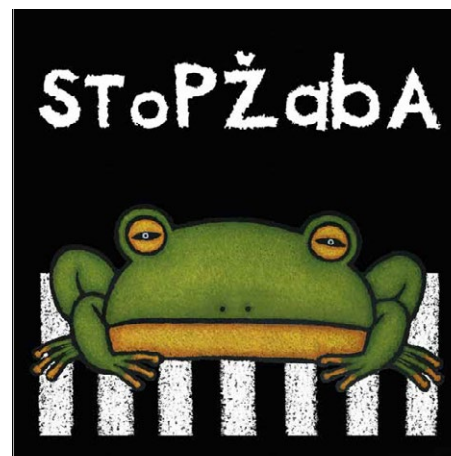
Na slovenskih cestah vsako leto pod kolesi konča za celo nogometno igrišče srnjadi, če bi vsaki živali namenili samo po en kvadratni meter!

je bilo 225 ježev, kar je 44,82 odstotkov vseh sesalcev oz. 23,61 odstotkov vseh zabeleženih podatkov. Nekatero cestno odseke smo pregledovali redno (periodično), tudi peš, zato je število najdenih mrtvih ptic sorazmerno visoko, saj bi jih iz avtomobila spregledali. Ob pregledovanju avtocest smo presenečeni ugotovili, da je večina ptičev, pa tudi manjših živali, končala na zelenem pasu med cestiščem in žično ograjo, številne ptice pa so drveči tovornjaki odbili tudi preko žične ograje. Ob udobni vožnji po avtocesti, ograjeni z visoko žično ograjo, se pač ne zavedamo, kakšne pogubne posledice prinaša to udobje za živalski svet. Avtoceste so črni koridorji, ki prekinjajo živalske stečine; živali jih poskušajo prečkati, a se vsak poskus konča usodno. Ko žival zaide na cestišče, postane avtocesta past, iz katere izhod vodi samo v smrt. ✨

**Na cesti nisi sam.
Na cesti smo
tudi živali.**

www.stopjez.lutra.si

Ni prostora za divje živali

Človeška družba postaja vse bolj mobilna in tudi odvisna od mobilnosti. Število registriranih osebnih avtomobilov je v Sloveniji že preseglo milijon. Cestno in železniško omrežje se vse bolj gosti, zaseda vse več prostora in drobi naravni prostor na vse manjše zaplate. Divjim (prostoživečim) živalim smo močno omejili in poslabšali življenjski prostor ter presekali ustaljene stečine. Čez selitvene poti, ki so bile tam prej kot naše ceste, smo postavili za živali neprehodne prepreke. V brezmejnem pohlepu po naravnem prostoru smo brezbržni do drugih živih bitij, s katerimi si ta prostor delimo.

Živali so prisiljene prečkati naše prometnice, ko iščejo hrano in vodo, zavetja in zimovališča, vrstnike in partnerje. Njihove možnosti, da žive pridejo čez cesto, so vse manjše. Zato vsak dan umirajo na cestah in železniških tirnicah. Srečo imajo, če je smrt trenutna. Pogosto ni tako. V strahu in bolečinah se, neopažene od mimo drvečih voznikov, mučijo še dolge ure. Osireteli mladiči od lakote in mraza poginejo.

V stotine in tisoče, tudi desetisoče na leto se vzpenjajo številke povoženih živali samo v Sloveniji. V statistiko se uvršča le divjad, večje živali torej, ki lahko na vozilih povzročijo gospodarsko škodo. O »živalskem proletariatu« – ježih, vevericah, kunah, podlasicah, o dvoživkah in pticah – statistika molči. Molče umirajo tudi živali. Namesto njih govori zloženka, ki jo držite v rokah:

Na cesti nisi sam. Na cesti smo tudi živali.

POMEMBNA PRAVILA

Kako preprečim nesrečo z živaljo?

- Na podeželju, posebno v mraku in temi, **ne vozim več kot 70 km/uro**.
- Upoštevam **večjo varnostno razdaljo**, da pridobim čas za zaviranje..
- Med vožnjo sem **pozoren in pripravljen na hitro ukrepanje**.

Kako ukrepam, če trčim ob žival, jo povozim ali opazim ranjeno na cesti?

- Zapeljem na stran, vklopim vse štiri smernike, nadenem si varnostni telovnik in na primernem mestu postavim varnostni trikotnik.
- Pokličem Regijski center za obveščanje na **112**. Center o nesreči obvesti pristojno lovsko družino.
- Nesrečo z vidro sporočim na **051 622 111**.

Del zgibanke (leporela), izdelane v projektu STOPJEŽ. (besedilo: Marjana Höningsfeld Adamič, ilustracije: Lila Prap, oblikoval: Zvone Kosovelj)

Jež, karizmatični varuh zelenih površin v urbanih okoljih?

Besedilo: Rudi Kraševc, Živa Hanc in Roman Luštrik

Jež, za razliko od nekaterih drugih živali, ki jih pogosteje srečamo v urbanih okoljih (npr. vrana, golob, podgana), v nas vedno vzbuja pozitivna čustva. Čeprav nas njegova podoba spremlja skozi pesmi, risanke in pravljice, pa je ta karizmatična vrsta v naravovarstvu ali pri raziskavah pogosto povsem prezrta, vendar zato nič manj pomembna. Društvo Dinaricum se pretežno ukvarja z velikimi sesalci, vendar želimo svojo pozornost namenjati tudi drugim, manjšim sesalcem. Z izboljšanjem poznavanja razširjenosti ježev v Sloveniji želimo tudi z vašo pomočjo prispevati k njihovu varstvu.

V Sloveniji živita dve vrsti ježev. V večjem delu države najdemo beloprsega ježa (*Erinaceus roumanicus*), medtem ko

o rjavoprsem ježu (*E. europaeus*) pričajo le posamezne najdbe iz zahodnega dela države, v okolici Nove Gorice. Vrsti lahko ločimo po barvi obarvanosti prsi, za zanesljivo determinacijo pa so pomembne meritve več znakov na lobanji in oblika spodnje čeljustnice. Kot smo spoznali v določevalnem ključu zadnjega *Trdoživa* (2022: XI/2), njunih stopinj ne moremo razločevati. Od drugih živali jih lahko nedvoumno ločimo po bodicah na hrbtu, ki pa so pravzaprav preobražene dlake. Ježi živijo v mozaični krajini tako v ruralnem kot urbanem okolju (npr. ob gozdnem robu, mejicah, pašnikih, v parkih ali na vrtovih). Pogosto nanje naletimo ob na videz bolj »neurejenih« predelih, kjer je več podrasti in grmičevja, ob kompostih, v mestih tudi v bližini smeti, kjer iščejo hrano. So vsejedi, hranijo se v večji me-

ri z žuželkami, ampak tudi z deževniki, mišmi, žabami, plazilci, jagodičevjem in drugim sadjem. So nočne živali, ki lahko v eni noči prepotujejo tudi do 3 km. Živijo samotarsko in nimajo teritorijev. Aktivni so predvsem v toplem delu leta, od aprila do septembra, v hladnejših mesecih pa hibernirajo v gnezdih iz listja.

Njihov življenjski prostor predstavljajo zelene površine, hkrati pa so temelj njihove prehrane žuželke, zato bi jih lahko obravnavali tudi kot indikatorsko vrsto, ki nam nakazuje, kakšno je stanje urbane okolja, predvsem z vidika dovolj pogostih in dovolj velikih zelenih površin.

Obe vrsti ježev sta pri nas zavarovani in na *Rdečem seznamu ogroženih sesalcev* iz davnega leta 2002 uvrščeni v kategorijo O1